

Publieksversie rapportage bij het landelijk cultureel-erfgoedproject

persistente
persistente
persistente
persistente
persistente
persistente
persistente
persistente

Naar persistente URI's voor immaterieelerfgoed.be

Vitale bouwstenen voor digitaal transformeren
in de cultureel-erfgoedsector

Hoe zorg je ervoor dat immaterieel cultureel erfgoed ook in de digitale wereld aanwezig is en blijft?

Immaterieel-erfgoedpraktijken worden door hun beoefenaars in Vlaanderen en Brussel beschreven op immaterieelerfgoed.be, het online platform van de Vlaamse overheid dat door het departement Cultuur, Jeugd en Media en Werkplaats immaterieel erfgoed gezamenlijk wordt beheerd. Erfgoedbeoefenaars en -gemeenschappen willen hiermee hun praktijken tonen, met veel liefde en trots voor hun immaterieel erfgoed. Door de praktijk toe te voegen aan een verzameling met andere immaterieel-erfgoedpraktijken, en eventueel ook door opname in de officiële Inventaris Vlaanderen van het Immaterieel Cultureel Erfgoed, kunnen erfgoedbeoefenaars met fierheid hun **immaterieel-erfgoedpraktijk naar buiten brengen**. Het toekennen van het label ‘erfgoed’ gebeurt vanuit een zgn. *erfgoedreflex* (de betrokkenen bij een praktijk zijn zich bewust dat deze wortels in het verleden heeft en vinden het waardevol om de praktijk door te geven, zodat het in de toekomst kan voortbestaan) of kan een erfgoedbewustzijn op gang brengen. Het werken aan de online registratie doet nadenken **over het verleden en de toekomst van het immaterieel erfgoed**. Er wordt een andere blik ontwikkeld om naar de praktijk te kijken. De immaterieel-erfgoedgemeenschappen worden ook **deel van het bredere immaterieel-erfgoednetwerk** in Vlaanderen en kunnen ze zo in contact komen met andere gepassioneerde erfgoedbeoefenaars, wat voor **interessante kruisbestuivingen** kan zorgen. Bovendien wordt de praktijk door de registratie extra in de kijker gezet – bijvoorbeeld door hogere zoekresultaten op zoekmachines als Google, door vernieuwde aandacht van lokale besturen, ...

Na de registratie op immaterieelerfgoed.be, die vaak tot stand komt in actieve wisselwerking met een medewerker van Werkplaats immaterieel erfgoed en/of een andere collega werkzaam in de Vlaamse erfgoedsector, wordt de praktijk zichtbaar op een pagina (*front-end*) van immaterieelerfgoed.be. De inzender van dit immaterieel erfgoed kan via het gebruikerspaneel (*front-end user-interface*) zelf altijd nog wijzigingen doorvoeren. De **geregistreerde praktijken** en borgingsacties worden **als digitale data** op de achterkant (de *back-end*) van immaterieelerfgoed.be bewaard. De data omvatten het geheel van ingevulde velden, bijvoorbeeld de naam van de praktijk, de plaats waar het beoefend wordt, en wanneer, de uitgeschreven beschrijving van de praktijk, de afbeelding die aan de registratie wordt toegevoegd. De data die op deze manier verzameld worden, blijven tot dusver (2024) binnen het systeem van immaterieelerfgoed.be. Op zich heeft immaterieelerfgoed.be al een groot bereik waardoor praktijken efficiënt met zoekmachines als Google gevonden kunnen worden, maar **door de data verder te verspreiden, zou de immaterieel-erfgoedpraktijk verder uitgedragen kunnen worden**.

Aan de hand van een *persistent unique resource identifier* (= pURI) kan er een link gelegd worden tussen een pagina op een website, een afbeelding, een filmpje, of zelfs een *metadata-record*. Een pURI is een **duurzame, unieke en linkbare identifier** in de vorm van een **hyperlink die altijd moet verwijzen naar een bron**. De persistentie van een pURI verzekert de digitale duurzaamheid van de identificatie. Met **persistente URI's** als eerste bouwsteen voor *Linked Open Data* kunnen we **immaterieel erfgoed linken en verbinden op een machineleesbare manier**. Zo wordt de **toegang, de zichtbaarheid en de interoperabiliteit** (samenwerking) van de **gelinkte records versterkt**, zowel voor immaterieel erfgoed als voor het materieel erfgoed waarmee het gelinkt wordt.

Voor de immaterieel-erfgoedgemeenschap betekenen pURI's een duurzame en duidelijke verwijzing naar hun immaterieel erfgoed. Het duurzaam en persistent linken van objecten uit de collecties van bijvoorbeeld musea of archieven aan immaterieel-erfgoedpraktijken zorgt dat de gemeenschap **in een performant Vlaams ecosysteem een duidelijk overzicht** zou kunnen krijgen van het erfgoed dat raakt aan hun praktijk. pURI's maken struc-

turele data-integratie mogelijk en faciliteren de samenwerking, communicatie en uitwisseling van informatie tussen verschillende collectiesystemen en (online) databanken. Dit opent de weg voor nieuwe vormen van ontdekken, analyseren en interpreteren van immaterieel erfgoed.

Het project *Naar persistente URI's voor immaterieelerfgoed.be: Vitale bouwstenen voor digitaal transformeren in de cultureel-erfgoedsector* liep van 1 september 2023 tot 31 augustus 2024. We werkten hiervoor in vier luiken:

1. Het **ethische luik** van het delen van immaterieel-erfgoeddata: hoe deel je data op een duurzame manier en zorg je er tegelijk voor dat de betrokken gemeenschappen hiervan maximaal voordeel ondervinden?
2. Het **technische luik**: hoe zorgen we dat pURI's op immaterieelerfgoed.be duurzaam zijn? Welke technische oplossingen hebben we hiervoor nodig?
3. De **proeftuinen**: samen met de gemeenschappen achter Schieten op staande of liggende wip door Schuttersgilde Sint-Sebastiaan in Drogenbos¹, Restauratie en vernieuwend gebruik van oude stenen bakovens², Bakken van brood in Vlaanderen³, Speculaas bakken⁴ en Maken van suikerkunst⁵ en projectpartners Bakkerijmuseum Veurne en FelixArt & Eco Museum gingen we aan de slag om te testen of wat we deden zinvol was voor de gemeenschappen en of deze ook begrepen wat er gebeurde. We legden een koppeling tussen enkele museale objecten en de beschrijving van de praktijk op immaterieelerfgoed.be.
4. **Kennisdeling** met het erfgoedveld, geïnteresseerde partners en de internationale sector.

In dit rapport blikken we terug op het project en delen we de opgebouwde kennis en inzichten.

Het gaat om gespecialiseerde en soms sterk technische inhoud, maar we hopen de diverse lezers die op zoek zijn naar kennisdeling en inspiratie inzake digitaal delen van immaterieel erfgoed toch mee op weg te kunnen nemen en te laten kennismaken met de bestaande internationale referenties, belangrijke afwegingskaders en nieuwe perspectieven, met concrete formules en oplossingen op maat van de case en praktijk van immaterieelerfgoed.be.

Ethische datapraktijk voor immaterieelerfgoed.be

Immaterieel erfgoed is constant in beweging en past zich in een veranderende wereld voortdurend aan. We werken met het levend erfgoed van de gemeenschappen. **Zij zijn beoefenaars, dragers en ambassadeurs en beslissen** wat er met hun erfgoed gebeurt. Artikel 15 van de [2003 UNESCO Conventie voor het borgen van immaterieel erfgoed](#) stelt duidelijk dat het borgen van immaterieel erfgoed niet kan gebeuren zonder de **breedst mogelijke participatie van de gemeenschappen**.

De Ethische Principes bij de Conventie lichten dit verder uit en bieden handvatten om ethische afwegingen te maken in het licht van de zorg voor dit levende erfgoed en de betrokkenen.

¹ <https://ichdata.be/ARK:80717/3ed7bbfa-7ab4-42de-85c0-b10a2f17c0e1>

² <https://ichdata.be/ARK:80717/6377e717-0b69-47e9-85f9-f95b7f1c8f36>

³ <https://ichdata.be/ARK:80717/ce233f20-a9d4-4dc0-ba22-34ea1bba8a5f>

⁴ <https://ichdata.be/ARK:80717/e5132285-53ff-442f-a610-98828014da2f>

⁵ <https://ichdata.be/ARK:80717/f38b27b2-bacd-43e0-97a5-d6201fd39e69>

Bestaande werkpraktijken in de cultureel-erfgoedsector voor het linken van (meta)data zijn zo niet rechtstreeks toe te passen op (meta)data rond levende immaterieel-erfgoedpraktijken. Bij roerend erfgoed ligt de *agency* inzake data vaker bij de instelling en verlopen de digitale processen niet of minder in actieve samenspraak met erfgoedgemeenschappen. Maar willen we de (meta)data gaan linken en succesvol pURI's toevoegen aan pagina's op immaterieel-erfgoed, dan moeten we dus een **deontologische richting** uitzetten die rekening houdt met de **spanning tussen de deelbare persistente URI's** (en alle dataprincipes rond *linked data*) enerzijds, en het **zeggenschap van de immaterieel-erfgoedgemeenschappen** over hun levend en evoluerende erfgoedpraktijken anderzijds.

We zijn met andere woorden op zoek gegaan naar een digitale en deontologische strategie, of beter gezegd, een **ethische datastrategie**. Daarvoor gingen we allereerst na welke bestaande en beproefde kaders we hierbij eventueel kunnen aanspreken.

> **FAIR data principles**

Het linken van data vertrekt vaak vanuit het uitgangspunt dat data zo open mogelijk deelbaar moeten zijn. Dat betekent dat de rechten op de data zo veel mogelijk vrijgegeven worden. De **FAIR-dataprincipes** vormen een kader voor het opstellen van een **robuust en duurzaam databeleid**. FAIR staat voor **Findable, Accessible, Interoperable en Reusable**. De FAIR-principes richten zich dus voornamelijk op het creëren van de juiste voorwaarden om data zo deelbaar en interoperabel mogelijk te maken. In de afgelopen jaren is FAIR-datadeling de nagestreefde standaardpraktijk geworden binnen het digitale ecosysteem van de cultureel-erfgoedsector.

> **CARE data principles**

'The CARE Principles for Indigenous Data Governance are **people and purpose-oriented**, reflecting the crucial role of data in advancing Indigenous innovation and self-determination. These principles **complement the existing FAIR principles encouraging open and other data movements to consider both people and purpose in their advocacy and pursuits.**' (GIDA, 2019, eigen nadruk)

In 2019 publiceerde de Global Indigenous Data Alliance de **CARE-principes**, waarbij de mensen, rechten en doelen van indigene gemeenschappen en hun data centraal staan: CARE staat daarbij voor **Collective Benefit, Authority to Control, Responsibility en Ethics**.

Collective Benefit

Ook gekend als **digital return**. Databanken worden geacht zich te richten op de **voordelen van het datadelen voor de erfgoedgemeenschap**. Dit betekent dat het **primaire doel het borgen van de erfgoedpraktijk** zou moeten zijn, en niet de belangen van de instellingen of erfgoedgeïnteresseerden.

Authority to Control

Met *free, prior, informed and sustained consent* voor het verzamelen en (her)gebruiken van de data, kan de immaterieel-erfgoedgemeenschap zelf bepalen hoe ze worden vertegenwoordigd en hoe hun data worden opgeslagen. In deze vorm van **shared stewardship werken gemeenschappen en erfgoedorganisaties samen** om de collecties en immaterieel-erfgoeddata te beheren.

Zowel shared stewardship als de bijbehorende **data sovereignty** vereisen een goed ontwikkeld plan dat wordt uitgevoerd binnen een **data governance structuur**. Zo'n data governance structuur omvat een set aan richtlijnen, protocollen en besluitvormingsstructuren rond het databeleid in een organisatie.

Data sovereignty (AIATSI, 2020) helpt erfgoedgemeenschappen en instellingen inzicht te krijgen in de data governance door middel van vragen als ‘Wie beslist welke data wordt verzameld? Hoe wordt de data opgeslagen?’

Responsibility

De erfgoedinstelling draagt de verantwoordelijkheid ervoor te zorgen dat **de gemeenschap begrijpt hoe hun data worden gebruikt**. Transparante communicatie is belangrijk, net als (het ondersteunen van) **datageletterdheid** binnen de gemeenschap.

Ethics

De **rechten** en het **welzijn** van de immaterieel-erfgoedgemeenschap dienen **centraal** te staan in alle fases van de **data life cycle**, d.w.z. tijdens het verzamelen, de interpretatie, het behoud, de curatie/presentatie en het (her)gebruik van de data.

Dit houdt ook in dat metadata over herkomst, doelen/protocollen en toestemmingen moeten worden opgenomen. Deze machine-leesbare **culturele metadata** verduidelijken hoe de data moeten worden behandeld:

- **Provenance** (herkomst): Wie of welke gemeenschap is de bron van de data? Wat is de herkomstgemeenschap?
- **Protocols** (protocollen): Deze metadata verschaffen context over het gebruik en de bedoelingen van de data. Het kan helpen om mogelijke schade door het delen van data in te perken. Het gaat hierbij bijvoorbeeld over gebruiksbeperkingen vanuit culturele overwegingen.
- **Permissions** (toestemmingen): Informatie over het correcte (her)gebruik van data in de hele data life cycle. Hier vallen juridische aspecten van (her)gebruik onder zoals hergebruikslicenties, auteursrechten en morele rechten en intellectueel eigendom.

De FAIR×CARE matrix

Om deze verschillende, bestaande principes voor de omgang met data vanuit de internationale context om te zetten in een werkbaar kader voor immaterieel erfgoed in de context van Vlaanderen, hebben we de **FAIR × CARE matrix** ontwikkeld.

Deze matrix (in bijlage 1) plaatst de **FAIR- en CARE-principes**, en de principes voor **data sovereignty en data governance** mee **in de data life cycle**. Hierdoor kunnen we de huidige data praktijken evalueren en de nodige acties identificeren om tot een ethische data governance te komen.

Data governance berust op vier pijlers:

- **Datakwaliteit: de principes voor datakwaliteit ontleen we aan de FAIR-principes.**
- **Databeheer:** met de voorwaarden voor **databeheer** volgen we de CARE-principes en shared stewardship.
- **Databescherming** omvat intellectuele eigendomsrechten en auteursrechten, hergebruikslicenties, GDPR-naleving en alle aspecten van cyberbeveiliging.
- **Datamanagement** omvat de maatregelen die nodig zijn om een data governance structuur op te zetten, na te leven en te onderhouden.

Ethische datapraktijk getoetst aan immaterieelerfgoed.be

Een volgende stap was het toetsen van het FAIR × CARE raamwerk dat we uitdachten, aan een concrete case: immaterieelerfgoed.be.

We vergeleken op basis van deze FAIR × CARE principes de huidige praktijk van immaterieelerfgoed.be en destilleerden de nodige acties om tot de ideale situatie in de toekomst te komen.

Deze acties kunnen we in vier hoofdcategorieën onderverdelen:

- het registratieformulier herwerken,
- de gebruiksvoorwaarden en het privacybeleid van het platform herdenken,
- het datamodel updaten en
- UX- en backend verder ontwikkelen.

De meeste acties richten zich op het opzetten van meer *checks and balances* voor **toestemmingen rond datadeling**, het **standaardiseren van metadata** om **data-interoperabiliteit** te waarborgen en het implementeren van digitale ontwikkelingen ter ondersteuning van deze inspanningen.

Momenteel richt immaterieelerfgoed.be zich voornamelijk op het **verzamelen van data via het registratieformulier** en het presenteren van die gegevens aan de front-end van de website. We zullen dus **het registratieformulier herzien** om de gemeenschappen de keuze te geven welke data er gedeeld mag worden en waarvoor deze gebruikt mag worden. Hergebruikslicenties en **culturele metadata** zullen moeten worden opgenomen **in het datamodel** om gebruikers te informeren over de herkomst en richtlijnen voor het gebruik van de data.

We dienen een balans te vinden tussen het verkrijgen van voldoende data met toestemmingen en het belang van gebruiksvriendelijkheid. De vraag is dan onder meer welke invulvelden moeten verplicht blijven om over consistente data te beschikken. Sinds de opstart van het platform immaterieelerfgoed.be kwamen er nauwelijks vragen van de gemeenschappen omtrent de digitale data. Co-creatie en co-management worden door de erfgoedgemeenschappen als vanzelfsprekend beschouwd, aangezien de website vanaf dag één is opgezet als een community-platform. Dit maakt aldus een **pragmatische benadering van de principes mogelijk** en maakt het gemakkelijker om een balans te vinden tussen theorie en praktijk. Het doel blijft niettemin om de data sovereignty van de gemeenschap voorop te stellen zonder hoge drempels te creëren, zoals bijvoorbeeld een te complex registratieformulier.

Juridische aspecten

Vaak omvatten digitale data van immaterieel erfgoed allerlei (bewegend) beeld en geluid, alsook – indirect – heel wat kennis en kunde (*embodied knowledge*) van de betrokkenen. Om audiovisuele materialen en specifieke kennis van een bepaalde immaterieel-erfgoedpraktijk **adequaate te beschermen** bij het delen in de digitale omgeving, is aan het hergebruik van immaterieel-erfgoeddata een **belangrijke juridische component** verbonden. De bestaande juridische instrumenten en hun effectiviteit zijn op dit moment echter vaak nog vrij beperkt. Intellectuele eigendomsrechten leggen bijvoorbeeld **een sterke nadruk op de eigendom en de rechten van het individu, in plaats van op het gemeenschappelijke belang of de collectiviteit** – wat bij immaterieel erfgoed meer aan de orde is.

Aangezien een primair doel van immaterieelerfgoed.be het bieden van een platform is waar gemeenschappen hun erfgoedpraktijk kunnen delen met een geïnteresseerd publiek, kunnen we aannemen dat gemeenschappen hun **data en bijbehorende audiovisuele materiaal** naar buiten willen brengen. Het kan dus worden gelicenseerd met een (open) [Creative Commons-licentie](#).

Het **hergebruik van kennis** zou dan weer kunnen worden geduid met *purposes* en *permission* labels. De bestaande [Traditional Knowledge labels](#) (TK-labels), die al gestructureerd en machine-leesbaar zijn, kunnen hiervoor een oplossing bieden.

Het **opnemen van deze culturele metadata** kan een **eerste stap** zijn in het bepalen van de juiste juridische bescherming. Dit is een ingewikkeld proces, dat met de nodige zorg en aandacht voor de noden van de gemeenschappen moet worden aangepakt. Bovendien zullen we de relatie met opkomende technologieën, zoals AI en een steeds verder geïntegreerd semantisch web voor erfgoedtoepassingen (bijvoorbeeld in aanpalende sectoren zoals toerisme of onderwijs) verder moeten opvolgen en onderzoeken.

Door gebruik te maken van de FAIR×CARE-matrix om de huidige datastrategie op immaterieel-erfgoed.be te evalueren, streven we aldus naar een **pragmatische en gebruiksvriendelijke datapraktijk**. Deze benadering versterkt de impact van immaterieel-erfgoeddata en *digital return* voor de gemeenschap. We streven naar een **transparante en ethisch verantwoorde datastrategie**, waarbij de **gemeenschappen** van het immaterieel erfgoed **centraal** staan.

Voor het toekennen van pURI's aan de beschrijvingen van immaterieel-erfgoedpraktijken bleek een **check in het registratieformulier** te volstaan (zie verder), maar we moeten wel rekening houden met het de mogelijkheid tot het **intrekken van de eerder gegeven goedkeuring tot online publicatie**. Gemeenschappen en praktijken veranderen immers en zouden daarom ook op eender welk toekomstig moment moeten kunnen beslissen dat ze niet meer willen dat hun praktijk via een pURI deelbaar is. Deze check kan in het gebruikersgedeelte van immaterieelerfgoed.be aangepast worden. Door de pURI om te leiden naar een pagina met meer uitleg over persistentie en immaterieel erfgoed hopen we op een **pragmatische manier** aan **zowel de wensen van de gemeenschap als aan de noden van de persistentie** tegemoet te komen.

Technisch luik

Een volgende stap in dit pilootproject was de technische vertaling naar de concrete praktijk en case van immaterieelerfgoed.be. Met hulp van partnerorganisatie meemoo en hun expertise rond persistente identificatie⁶ en het aftoetsen bij erfgoedpartners zoals MOMU en ADVN, konden we snel beslissen om de tool **cultURIZE** te gebruiken voor de persistentie van de URI's voor immaterieelerfgoed.be. cultURIZE, een open-source tooltje, werd ontwikkeld door meemoo en Linux Belgium, met als specifiek doel kleine erfgoedinstellingen te helpen pURI's te creëren⁷.

Tijdens de werkingsperiode 2024–2028 zal immaterieelerfgoed.be geüpgraded worden naar een nieuwere codebase en meer geïntegreerd platform. Dat brengt met zich mee dat ingrijp-

⁶ Studiedag Persistente Identificatie, <https://meemoo.be/nl/vormingen-en-events/studiedag-persistente-identificatie>

⁷ <https://meemoo.be/en/tools/culturize>

pende veranderingen aan de verouderde codebase duur en niet noodzakelijk duurzaam zijn. De keuze viel dus al snel op de stand-alone desktop versie van cultURize waarbij we een workflow kunnen opzetten, en wat toeliet dat directe aanpassingen aan de huidige back-end van immaterieelerfgoed.be beperkt bleven.

Eerste stap was het opstellen van een protocol voor de pURI. We kozen daarbij volgend schema:

<https://ichdata.be/ARK:80717/UUID>

Een schema voor de pURI bestaat uit verschillende onderdeeljes:

- ▶ Het domein ichdata.be: **ichdata.be** is vaag (*opaque*) genoeg om ook **resolvable** te blijven bij veranderingen aan immaterieelerfgoed.be. Tegelijk kan **ichdata.be** internationaal sterk functioneren.
- ▶ ARK:80717: De **ARK (Archival Resource Key)**: Dit zorgt dat de link met de beheerders (hier departement Cultuur, Jeugd en Media en Werkplaats immaterieel erfgoed) behouden blijft, zelfs als immaterieelerfgoed.be zou verdwijnen. Bovendien geldt het binnen de internationale erfgoedsector als een kwaliteitsstempel.
- ▶ **UUID (Universal Unique Identifier)**: bijvoorbeeld /f38b27b2-bacd-43e0-97a5-d6201fd39e69/ : UUID's zijn random gegenereerde identifiers. Door het aantal tekens en de willekeurigheid van de tekens zijn zo goed als zeker unieke identifiers. Voor iedere pURI gebruiken we een andere identifier.

Door dit protocol te kiezen, volgen we ook de **richtlijnen van de Vlaamse URI-standaard**⁸.

Eens de gemeenschappen hun akkoord hebben gegeven voor de pURI, zetten we de link van hun praktijk in een spreadsheet met een UUID en een 0/1 parameter waarbij 0 voor uitgeschakeld en 1 voor ingeschakeld staat.

	A	B	C	D
1	PID	URL	enabled	
2	3ed7bbfa-7ab4-42de-85c0-b10a2f17c0e1	https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoederen/schieten-op-staande-en-liggende-wip-bij-schuttersgilde-sint-sebastiaan-lr	1	
3	6377e717-0b69-47e9-85f9-f95b7f1c8f36	https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoederen/restauratie-en-vernieuwend-gebruik-van-oude-stenen-bakovens	1	
4	f6de7e21-3fdc-4c67-88b9-a0667fc9a3ba	https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoederen/Boerenwormkruid-en-het-maken-van-Diestse-Kruidkoeken	1	
5	f38b27b2-bacd-43e0-97a5-d6201fd39e69	https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoederen/suikerkunst-maken	1	
6	46864485-b17e-4786-93ac-9df11488a34	https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoederen/swingdansen-in-vlaanderen	1	
7	ce233f20-a9d4-4dc0-ba22-34ea1bba8a5f	https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoederen/brood-bakken-in-vlaanderen	1	
8	fd80b95e-17e6-4ff8-83c7-4ce38177c935	https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoederen/speculaas-bakken	1	
9	e5132285-53ff-442f-a610-98828014da2f	https://immaterieelerfgoed.be/nl/kennis/fairxcare	1	
10	9f11931f-bcdb-4cf5-aadb-d3fac3325be2		1	
11	79c2bb9e-3366-42a1-9aae-03365cf92607		1	

Deze spreadsheet wordt ingeladen in cultURize en wordt via de github repository naar de server geleid waardoor de persistentie van de pURI wordt ingeschakeld.

Dit zorgt ervoor dat als bezoekers op de link <https://ichdata.be/ARK:80717/f38b27b2-bacd-43e0-97a5-d6201fd39e69> klikken ze terecht komen op <https://immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoederen/suikerkunst-maken>.

⁸ Vlaamse URI-standaard, <https://www.vlaanderen.be/digitaal-vlaanderen/onze-oplossingen/open-data/vlaamse-uri-standaard-voor-data>

CSV file* ?

Subdirectory* ?

Upload to* ?

Webservice* ? Apache Nginx

Branch ?

Commit message ?

No subdirectory ?

In de back-end van immaterieelerfgoed.be voegen we de pURI toe in een daartoe bestemd veld waardoor dit ook op de front-end bij de praktijk wordt getoond. In de volgende versie van immaterieelerfgoed.be willen we dat het genereren van de pURI's volledig automatisch verloopt.

Proeftuinen: getest in de praktijk

Om zowel de ethisch als technische workflows **in de praktijk te testen**, gingen we een **samenwerking aan met twee musea en verschillende erfgoedgemeenschappen** met wie de musea al banden hadden:

FeliX Art & Eco Museum:

- Schieten op staande of liggende wip door Schuttersgilde Sint-Sebastiaan in Drogenbos⁹
- Restauratie en vernieuwend gebruik van oude stenen bakovens¹⁰

Bakkerijmuseum Veurne:

- Bakken van brood in Vlaanderen¹¹
- Speculaas bakken¹²
- Maken van suikerkunst¹³

We werkten in twee fases: in de eerste fase gingen we aan de slag met de immaterieel-erfgoedgemeenschappen zelf. In de tweede fase hebben we samen met de musea de beschrijvingen van gemeenschapspraktijken op immaterieelerfgoed.be verbonden met erfgoedobjecten uit hun collecties die aan deze praktijken gerelateerd zijn.

In de **eerste fase** hebben we in een intensief proces de gemeenschappen van begin tot eind begeleid bij het registreren van hun immaterieel-erfgoedpraktijk.

⁹ <https://ichdata.be/ARK:80717/3ed7bbfa-7ab4-42de-85c0-b10a2f17c0e1>

¹⁰ <https://ichdata.be/ARK:80717/6377e717-0b69-47e9-85f9-f95b7f1c8f36>

¹¹ <https://ichdata.be/ARK:80717/ce233f20-a9d4-4dc0-ba22-34ea1bba8a5f>

¹² <https://ichdata.be/ARK:80717/e5132285-53ff-442f-a610-98828014da2f>

¹³ <https://ichdata.be/ARK:80717/f38b27b2-bacd-43e0-97a5-d6201fd39e69>

Tijdens een **eerste ontmoeting** gaven we duiding bij het nut van het registreren van hun praktijk op immaterieelerfgoed.be. Hoewel we hier gewag hebben gemaakt van de experimentele aard van de samenwerking, kozen we om nog niet veel uit te weiden over het technische aspect van het project.

Als voorbereiding op de registratie, **interviewden** we **de gemeenschap** en schreven we op basis van dat interview **de beschrijving van de praktijk** uit. Deze tekst ging terug naar de gemeenschap die daarop kon wijzigingen voorstellen.

In een laatste bijeenkomst vulden de immaterieel-erfgoedgemeenschappen zelf het **registratieformulier op immaterieelerfgoed.be** in. We keken over hun schouder mee om te achterhalen waar de drempels in het formulier zaten.

Jef registreert zijn praktijk en voorziet ons ondertussen van zelfgebakken versnaperingen.

Na het inzenden van de immaterieel-erfgoedpraktijk vroegen we hen of ze vragen hadden of zaken hadden opgemerkt. De gemeenschappen slaagden erin om **in eigen woorden te vertellen wat de toestemmingscheck voor persistente identificatie betekende**. De vragen die naar boven kwamen, hadden veelal te maken met de mogelijkheid om meer foto's te kunnen delen.

Ik beschik over de rechten van dit beeld/kreeg toestemming van de rechthebbende(n) voor het gebruik ervan.*

Ik ga akkoord dat de beschrijving van mijn immaterieel erfgoed een permanente link krijgt die, ook door derden, kan worden gebruikt om naar mijn pagina op immaterieelerfgoed.be te verwijzen.

Ik erken dat dit erfgoed beantwoordt aan de **definitie van immaterieel erfgoed** en niet in strijd is met **(inter)nationale regelgeving**.*

Ik ontvang graag de nieuwsbrief en geef toestemming om hiervoor mijn e-mail adres en naam op te slaan.

Ik ga akkoord met de **gebruikersvoorwaarden** en het **privacybeleid** van immaterieelerfgoed.be.*

Checks bij het registratieformulier

We **herformuleerden** daarna **de verwoording van de pURI-check** om nog explicieter duidelijk te maken dat de pURI ook **door andere (externe) partijen** dan immaterieelerfgoed.be zal kunnen worden gebruikt.

De wijziging is als volgt:

van “Ik ga akkoord dat de beschrijving van mijn immaterieel erfgoed een permanente link krijgt die kan worden gebruikt om naar mijn pagina op immaterieelerfgoed.be te verwijzen”

naar “Ik ga akkoord dat de beschrijving van mijn immaterieel erfgoed een permanente link krijgt die, *ook door derden*, kan worden gebruikt om naar mijn pagina op immaterieelerfgoed.be te verwijzen”.

In de **tweede fase** van de proeftuinen vroegen we aan Felix Art & Eco Museum en aan Bakkerijmuseum Veurne om de beschrijvingen van **enkele objecten** in hun collectie, gerelateerd aan de immaterieelerfgoedpraktijk, **te verrijken met de persistente URI van de immaterieel-erfgoedpraktijk**. Beide instellingen maken gebruik van Adlib als collectiebeheersysteem, maar kozen voor een andere benadering.

RESTAURATIE EN VERNIEUWEND GEBRUIK VAN OUDE STENEN BAKOVENS

Vandaag de dag zijn mensen actief op zoek naar lekker en zuiver voedsel. Het restaureren of heropbouwen van oude stenen bakovens zit in de lift.

In de middeleeuwen stond zowat naast elke grote boerderij een eigen bakhuisje. Er werd brood gebakken van eigen geteeld graan, voor een hele week. Na de Tweede Wereldoorlog is men echter het brood meer en meer bij de bakker gaan kopen. De oude ovens zijn geleidelijk aan in onbruik geraakt en vervallen. Ook aan de hoeve van mijn overgrootouders waar wij vandaag nog wonen, was het niet anders. Mijn zoon, zowel bakker als bouwvakker van opleiding, en ikzelf, oudleraar geschiedenis, beslisten in 2012 om de oven herop te bouwen. We volgden hiervoor de cursus 'bouwen met leem' bij Gerrit Van den Dries, werkzaam aan het Museum voor de Oudere Technieken.

Het bouwen van een oven begint bij het leggen van de fundering. Je bouwt een ronde vloer uit vuurvaste steen en een ovenkraag, de onderste rand van de koepel. Je vult de binnenkant van de ovenkraag met zand en stenen om langzaam een koepel te vormen. Je mest de bakstenen van het gewelf rond deze mal. De laatste steen in de koepel heet de sluitsteen, zoals in de uitdrukking 'de sluitsteen van een programma'. Zodra alles is uitgedroogd, worden zand en stenen eerst de gaten opvult en raden de binnenkant afwerkt. Tot slot zijn het bakhuisje en het dak boven de oven aan de beurt. Essentieel voor de luchtcirculatie: de ovenvloer moet licht hellen. Als je de houtbuisets -vroeger mutsaarden genoemd- aansteekt, zie je letterlijk hoe de oven de zuurstof aanzuigt en hoe hij de rook naar boven, naar buiten duwt. Het lijkt bijna een levend wezen.

De oven heeft nog een andere uitdrukking voortgebracht: 'in de doofpot stoppen', want als je de assen uit de oven haalt, laat je die in een pot vallen!

Een hele resem aan eindproducten komen uit een aangestoken bakoven wanneer je gebruik maakt van alle geproduceerde energie! Onze voorouders begonnen er 's ochtends aan. Je stookt de oven warm tot 400°C. Dit is een ideale temperatuur voor het bakken van pizza's, die in enkele minuten klaar zijn. Op zulke temperatuur zou een brood

INZENDER
Werner Godfroid

LOCATIE
Eigen bakoven, FeliXart eco, Paddenbroek

THEMA
Natuur en Landbouw
Eten en drinken
Ambacht, vakmanschap en techniek

LINKS
[geroortage brood bakken met meel uit de Heesveldmolen](#)

TREFWOORD
[#landbouw](#) [#eten](#) [#ambacht](#) [#techniek](#) [#vakmanschap](#)

PERSISTENTE URL
<https://lchdata.be/ARK:80717/6377e717-0b69-47e9-85f9-f95b7f1c8f36>

De immaterieel-erfgoedpraktijk "Restauratie en vernieuwend gebruik van oude stenen bakovens" op de front-end van immaterieelerfgoed.be. De persistente URI bevindt zich rechtsonder.

Het Bakkerijmuseum werkt met de webversie van Adlib en linkte de praktijk Speculaas bakken aan enkele speculaasplanken in hun collectie door in het veld 'Vrije documentatie' onder 'Documentatie' de pURI toe te voegen. Daarnaast werken ze ook met de dataset 'collecties' die een algemene beschrijving bevatten van de deelcollecties suikerbakkerij, speculaasbakkerij en broodbakkerij. Hierin wordt een beschrijving van de collectie en van het erfgoed gegeven. De pURI's zouden ook hieraan gekoppeld kunnen worden, bijvoorbeeld onder het veld 'Samenvatting'.

Bij FeliX Art & Eco Museum werd de praktijk als 'object' ingevoerd. De pURI komt dan bij de digitale referentie te staan:

- RT / digital_reference.description
- RF / digital_reference

De relaties met roerende erfgoedobjecten worden gelegd bij "gerelateerd object" (op hetzelfde tabblad). Daarnaast kunnen er makkelijk publicaties gelinkt worden met die erfgoedpraktijk (via documentatie).

Bij beide instellingen valt op dat de **collectiebeheersystemen niet aangepast zijn om te werken met immaterieel erfgoed als collectietype**, waardoor het behelpen blijft om in de beschrijvingen van de objecten een specifiek veld te vinden voor de immaterieel-erfgoed-pURI's. Dit is overigens niet enkel bij Adlib het geval, maar bij alle collectiebeheersystemen en staat een diepgaande integratie van roerend en immaterieel erfgoed behoorlijk in de weg.

Kennisdeling

We konden rekenen op de **expertise van partners uit het (brede) erfgoedveld in twee klankbordgroepen** op 26 oktober 2023 en 18 april 2024. Betrokken partners waren Bakkerijmuseum Veurne, FeliX Art & Eco Museum, meemoo, Jenevermuseum, Eperon d'Or, FARO, Archiefpunt, ICOM, Zuidwest erfgoedcel, Peel nv, Musea Antwerpen, Wikimedia Belgium, ADVN, MOMU, Huis van Alijn, Industriemuseum, Hof van Buysleden, KADOC.

Als slot van het project werd een **kennisdelingssessie** georganiseerd op 27 augustus in Brussel met ongeveer 50 deelnemers uit **Vlaamse erfgoedsector**: <https://immaterieelerfgoed.be/nl/actualiteit/kennisdeling-persistente-uri-s-voor-immaterieel-erfgoed>

Aansluitend, in de namiddag van 27 augustus en de voormiddag van 28 augustus, organiseerden we een **internationale werksessie rond het delen van immaterieel-erfgoeddata**. Samen met internationale experts (zoals Harriet Deacon, Brigitte Vézina, Bartosz Pielński, Esther Van Zimmeren, Sophie Elpers, Marc Jacobs, ...) rond immaterieel erfgoed & AI,

immaterieel-erfgoedontologieën, immaterieel erfgoed & intellectuele eigendomsrechten, open licenties zoals Creative Commons, gingen we op zoek naar antwoorden op de openstaande vragen en volgende stappen in het beheer en het delen van immaterieel-erfgoeddata.

Als uitloper van het project gaan we **de komende jaren verder aan de slag** met de uitgezette actiepunten en zetten we in op het ontstaan van een internationaal expertisenetwerk rond immaterieel-erfgoeddata.

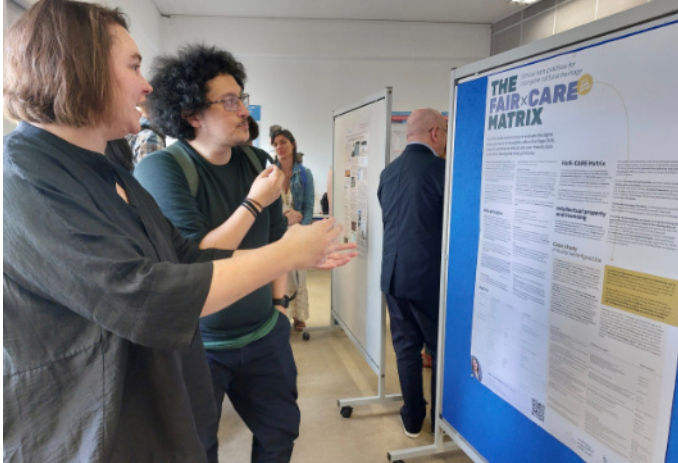
Alle resultaten van het project werden verwerkt in **uitgebreide documentatie**:

Poster presentatie op DARIAH-EU, juni 2024.

- De FAIR × CARE matrix, poster en summary over het ethische aspect van immaterieel-erfgoeddata: <https://immaterieelerfgoed.be/nl/inspiratie/fairxcare>
- Deze publieksversie van het inhoudelijke rapport en het uitgebreide onderzoeksrapport rond het ethisch delen van immaterieel-erfgoeddata: <https://immaterieelerfgoed.be/nl/inspiratie/puri-s-voor-immaterieelerfgoedbe>
- De resultaten werden ook gepubliceerd op de kennisdatabank van meemoo
- En het project werd toegevoegd aan de projectendatabank van FARO

Daarnaast werd de opgedane kennis toegelicht in **verschillende presentaties en deelnames aan panelgesprekken**:

- Informatie aan Zee (Oostende, 20 oktober 2023): Participative Registration of Intangible Cultural Heritage on immaterieelerfgoed.be: ownership, diversity and linking data
- Eindsymposium Projecten Fotografie (FOMU Antwerpen, 24 november 2023): Deelname panelgesprek 'Wikibase voor de culturele sector'
- Creative Europe Desk Meeting (Gent, 8 februari 2024): Deelname panelgesprek 'Empowering the Cultural and Creative Sectors in Data-Driven Audience Development'
- Bootcamp Open culturele data, meemoo (Gent, 23 april 2024): Guest talk 'Persistente URI's voor immaterieelerfgoed.be'
- Treated Spaces Research Group, University Hull (online, 3 juni 2024): Round table 'Intellectual property law, artificial intelligence technologies and intangible heritage inventorying'
- DARIAH-EU Annual Event (Lissabon, 18-21 juni 2024): Poster presentatie 'The FAIR × CARE matrix'
- iPRES (Gent, september 2024): Lightning Talk 'An ethical data practice for intangible cultural heritage: a practical guide for collecting and linking data on immaterieelerfgoed.be'

Wat na het project?

Na het project gaan we verder met de **uitrol van persistente URI's op immaterieelerfgoed.be** en zetten we in op **verrijking van data op Wikidata** (als uitloper op Wiki Loves Living Heritage waarbij we immaterieel-erfgoedpraktijken van Inventaris Vlaanderen hebben toegevoegd als Wikidata¹⁴), willen we aansluiten op de **Vlaamse erfgoeddatabank, FAAM, OSLO-integraties, Europeana** etc.

Daarnaast willen we in de verdere beleidsperiode aansluiting vinden op projecten die inzetten op de **integratie van immaterieel-erfgoeddata en aangrenzende domeinen** zoals toerisme, onderwijs, ...

We kijken uit naar interessante kruisbestuivingen en zetten mogelijk ook zelf interessante projecten op.

We maken **immaterieel-erfgoeddata en de ethische datastrategie** dus een **wezenlijk onderdeel van onze werking**. De lessons learned uit het project zullen essentieel zijn voor de datastrategie en de vereisten voor de ontwikkeling van de nieuwe versie van immaterieel-erfgoed.be.

Daarnaast blijven we **internationaal een pionierende rol** opnemen en zetten we in op de ontwikkeling van een **expertennetwerk rond immaterieel erfgoed en digitale innovaties**, met in de eerste fase speciale aandacht voor datastandaarden, ontologieën, en rechten en licenties. We blijven binnen onze netwerken ook het belang benadrukken van het opnemen van **immaterieel erfgoed als collectietype** in collectiedatabanken en **datastandaarden** zoals CIDOC-CRM en OSLO.

pURI's bleken maar een klein onderdeel van de puzzel rond het linken van immaterieel erfgoeddata, maar wel een essentiële eerste stap. Door het implementeren van pURI's op immaterieelerfgoed.be kunnen we een **ethische datapraktijk** opzetten en de *digital return* voor de gemeenschappen maximaal laten renderen. Beschrijvingen van immaterieel erfgoed met het semantische web verbinden zorgt voor **nieuwe manieren van ontdekken, analyseren en interpreteren van immaterieel erfgoed**. Een robuuste data governance structuur is hiervoor nodig, en aan de hand van de FAIR- en CARE-principes kunnen we een ethische datastrategie hanteren zodat de immaterieel-erfgoedgemeenschappen, -groepen en -individuen centraal blijven staan.

¹⁴ <https://immaterieelerfgoed.be/nl/nieuws/wiki-loves-living-heritage>

DATA LIFE CYCLE	CARE requirements	FAIR requirements	Data sovereignty	Current situation	What actions are needed?	Action category
 Collection building	Collective Benefit			Safeguarding of ICH by reflecting on ICH, visibility, etc.		
	Authority to Control			Registration of the ICH practice is done by the community itself, in collaboration with a staff member of Workshop Intangible Heritage		
	Authority to Control			The community can edit the registration in the front-end UI		
	Authority to Control			The community cannot choose the license for data sharing	The registration form should be actualised so the community can choose a reuse license based on the datatype	Registration form
	Authority to Control		Who decides what data is collected?	The data fields of registration form is prepared by the Workshop, with mandatory fields determined by the Workshop.	Determine the minimum data required - include it in the terms of use - Mention in the registration form why we need this data (informed consent).	Registration form
	Responsibility		Transparent communication to enable informed decisions.		The registration form must provide sufficient information about the potential reuse of data.	Registration form
	Ethics		Well-being of the ICH community is put central	Personal guidance during registration - self-definition.		
	Ethics			The Workshop operates with a clear ethical framework based on the UNESCO 2003 guidelines.		
	Ethics: <i>provenance</i>			The name of the community is always included in the data.	Determine to what extent this conflicts with GDPR	Registration form
 Interpretation of the data				Not applicable since data is determined together with the community (front-end presentation is the collected data).		
		Data standards		Data export is difficult to map to current common data standards such as CIDOC-CRM and OLSO. There are many descriptive fields and a lack of authority links.	Consider data mapping to standard formats (location, time-bound data). Additionally, note that the model for ICH data in OSLO/CIDOC-CRM is still in the testing phase.	Data Model
 Data storage / Preservation			Who decides what data is stored?	Back-end and servers: The decision regarding data infrastructure is entirely made by WIE.	Determine whether communities want more input in this area. Explore how this can be organized differently or if it should be included as a fundamental condition in the terms of use.	Terms of Use
 Circulation		Findable		Front-end presentation of the data		
		Findable		Indexation by search engines		
		Accessible		On immaterieelerfgoed.be		
	Authority to Control	Accessible	Access conditions / authentication requirements	Explicit intention of ie.be to present ICH practices on the front-end	This is already included in the terms of use but needs to be made more explicit	Terms of Use + registration form
	Authority to Control	Accessible	Access conditions	Access conditions for the data: cultural custodians of the community have access to the front-end UI where they can make adjustments. Workshop staff have access to the back-end. Changes to the data are always made at the initiative of or in consultation with the community. Access conditions for users: the API is not open but is accessible via the front-end.	Determine if the community agrees that Workshop staff have access to the data. Exception: for the Inventaris Vlaanderen, no changes can be made to the data after it has been added to the list (this needs to be clarified).	Terms of Use + registration form
	Ethics	Accessible	Intellectual property rights	Automatically assigned (CC-BY-SA NC 3.0) upon data upload.	Decision tree to guide license choice + promote data literacy	Registration form
	Ethics		Intellectual property rights	Copyright for images: no standardized license. However, users must agree to the statement: "I have the rights to this image / received permission from the rights holder(s) to use it."	Decision tree to guide the selection of a CC license.	Registration form
	Responsibility		Data literacy	Explanation about assigned licenses is currently included in the terms of use.	more and simpler explanations are needed in the registration form	Registration form
	Ethics: <i>harm reduction</i>			At this time, no information that could be potentially harmful to the community is being recorded.	Sustaining a feedback culture where communities can easily contact the Workshop to report such issues.	Front-End UI
	Ethics: <i>provenance</i>		Provenance data		Add provenance data in exported data	Registration form + data model
	Ethics: <i>purposes</i>		The community can decide how the data is shared on the front-end.	Sharing practices on ie.be aligns with the goal of ie.be, which is the safeguarding of intangible cultural heritage.		
Ethics: <i>permissions</i>			All entered data is displayed on the front-end of ie.be.			
 Reuse of data				Not yet applicable: the API has not yet been enabled.		
		Interoperability			Structured data model for ie.be	Data model
		Interoperability			The export needs to be refined.	Back-end dev + datamodel
		Interoperability			Assign pURLs to ie.be practices along with the necessary approval from the community.	Data model + pURI development
		Reusable			Each data type and field must have a reuse license assigned (machine-readable).	Data model
		Reusable			Mapping out how data can be made even more reusable.	Data model
		Reusable			Open the API with the necessary protocols.	back-end dev + datamodel
	Collective Benefit: Digital Return			Beyond the front-end presentation, there have been few concrete applications so far. In 2023, data export, mapping, and data ingestion to Wikidata will be part of the Wiki Loves Living Heritage project.	Standardizing data, guiding communities towards potential applications, and establishing partnerships with other cultural partners (e.g., UitDatabank).	Guiding communities towards potential applications
	Responsibility		The community is centralised		Develop detailed reuse licenses and consider implementing labels such as Traditional Knowledge (TK) labels.	Registration form
	Responsibility		Who decides on research, policy, and reuse?	Currently, all data (except community account information) is displayed on the front-end of immaterieelerfgoed.be and is indexed by search engines. The text falls under the CC BY-SA-NC 3.0 license, but this is not communicated to visitors of the practice pages.	For each data type, assign reuse licenses and potentially labels such as Traditional Knowledge (TK) labels. Ensure clear communication on the front-end about these reuse licenses.	Registration form + front end dev

Deze publicatie kwam tot stand in het kader van het project *Naar persistente URI's voor immaterieelerfgoed.be: Vitale bouwstenen voor digitaal transformeren in de cultureel-erfgoedsector (2023-2024)*, mogelijk gemaakt middels een subsidie van de Vlaamse overheid als landelijk cultureel-erfgoedproject.

Een initiatief van

Werkplaats immaterieel erfgoed
Sint-Jakobsstraat 36 – 8000 Brugge
immaterieelerfgoed.be

Tekst

Sofie Veramme

Redactie

Jorijn Neyrinck en Evdokia Tsakiridis

Vormgeving

[Lettera](#)

Hergebruiklicentie

[CC BY-SA 4.0](#)

Vragen over dit rapport?

sofie@werkplaatsimmaterieelerfgoed.be

info@werkplaatsimmaterieelerfgoed.be